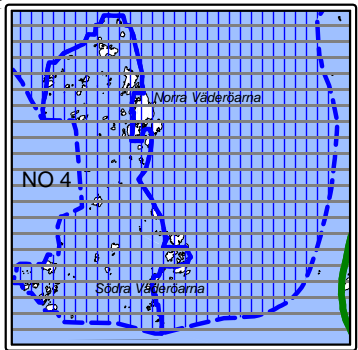

- NO 2 Riksintresse för naturvård
- Särskilda hushållningsbestämmelser enl MB 4 kap
- Natura 2000, riksintresse
- Förslag på kommunal reservatsbildning

Skala 1:200 000
 0 1 2 3 4 5 km
 Rådhuset Arkitekter AB

NATURVÅRD
 ÖP 2002
 TANUMS KOMMUN
 ÖVERSIKTSPLAN

Naturvård

Utdrag ur 3 kap. 6 § miljöbalken

"Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas.

Områden som är av riksintresse för naturvärden, kulturmiljövården eller friluftslivet skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket."

Miljöbalken och naturvärden

Enligt miljöbalken (MB 1 kap1§) syftar bestämmelserna i balken till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. En sådan utveckling bygger på insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl. Miljöbalken skall bl a tillämpas så att:

- värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas,
- den biologiska mångfalden bevaras,
- mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas, och återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att ett kretslopp uppnås.

Biologisk mångfald

Odlings- och kulturlandskapet

Odlings- och kulturlandskapet har stora biologiska värden, med en mångfald av naturtyper och arter. Rationaliseringar och nedläggningar av jordbruk har dock medfört olika hot mot dessa värden, då variationen och artrikedomen i landskapet har minskat. En nyckelfaktor för biologisk mångfald är skötseln (brukandet) av kulturlandskapet i de värdefulla ängs- och hagmarkerna, men även våtmarker, odlad mark, vägrenar, diken, skogsbyn, parker och andra grönområden.

Genom röjning, slåtter, bete och sparande av utvalda träd och buskar kan områden formas så att den biologiska mångfalden gynnas. Naturvårdsarbetet i Sverige har hittills främst uppmärksammat kärlväxterna i kulturlandskapet och viss mån fåglarna (mest i våtmarker). Huvuddelen av den biologiska mångfalden och de flesta rödlistade (hotade) arterna finns dock bland kryptogamer och leddjur (främst insekter).

Skogslandskapet

Eftersom majoriteten av all skogsnatur berörs av skogsbruksaktivitet är det med tanke på bevarandet av den biologiska mångfalden i skogen av största betydelse vilken utformning skogsbruket har.

Andelen naturskog har kontinuerligt minskat till följd av det moderna skogsbrukets omfattning. Idag finns inga exakta uppgifter om hur mycket naturskog som fortfarande återstår i Sverige. Delvis beror denna brist på svårigheter att klart definiera begreppet naturskog. Andelen naturskog varierar också i olika regioner.

Naturskog kan definieras som skog uppkommen genom naturlig föryngring. Till naturskogar räknas både mera ursprungliga miljöer och lövskogar i olika stadier av igenväxning. En stor del av lövskogsarealen i södra Sverige omfattas därmed av naturskogsdefinitionen.

Våtmarker

Sverige är ett av de våtmarksrikaste länderna i världen, i förhållande till sin landyta.

Till samlingsnamnet våtmark räknas en rad olika typer av marker; fuktiga eller blöta områden, kärr, mossar, myrar, strandängar och sumpskogar. Dessa områden representerar betydelsefulla och känsliga ekosystem, med växt- och djursamhällen som dels är knutna till våtmarksmiljöer och dels arter i kringliggande ekosystem samt för rastande flyttfåglar. Myrkanter, strand- och fuktängar, som tidigare använts för produktion av foderväxter och möjliggjort etablering av äldre jordbruk, utgör oersättliga dokument om odlingshistorien och kan därför ha kulturhistoriska värden.

I våtmarkerna finns en stor mångfald av arter och biotoper och generellt sett höga naturvärden. Äldre våtmarker, med lång kontinuitet och gamla träd, gynnar arter som har speciella krav på sin livsmiljö. Det finns t ex fågelarter som är beroende av grunda vatten för att leta föda. Grodor och paddor lägger på vårkanten sin rom i dessa marker och många orkidéer trivs bäst där det är blött, fuktigt och gärna kalkrik mark. Listan kan göras lång över det liv som återfinns kring våra våtmarker.

Våtmarkerna utgör en viktig del i vattnets kretslopp och behövs för att bibehålla en hydrologisk balans i landskapet. De fungerar som utjämningsmagasin vid kraftig nederbörd och näringsfällor som tar om hand näringsämnen som kväve och fosfor och "renar" på ett naturligt sätt det vatten som kommer från omgivande landskap.

Havsmiljön

Bohusläns grunda vikar är viktiga födo- och uppväxtplatser för fisk och kräftdjur. Man har beräknat att de grunda vikarna i Bohuslän har en produktion av matfisk som är ca 50 kg/ha och år, vilket kan jämföras med tiondel i en ordinär skogssjö. Framförallt är de vegetationsklädda vikarna viktiga. I och med den stora mängden växter skapas naturligtvis ett födounderlag för olika växtätare men också en mängd skyddande gömslen för smådjur, räkor, krabbor och unga fiskar. Fiskarter som flundra (skrubba), rödspotta, äkta tunga, piggvar, näbbgädda, sill och ål nyttjar vikarna som barnkammare. Öring och torsk samt de flesta av de ovan nämnda arterna äter som vuxna av vikarnas överflöd. Många vadarfåglar är dessutom helt beroende av grunda vikar.

Grundområden mellan 0-6 meter längs Bohuskusten är enligt beslut av Fiskeriverket också av riksintresse för kustfisket. Ett riksintresse skall skyddas från påverkan som påtagligt kan skada riksintresset.

På lång sikt kan det uthålliga fisket hotas till följd av att mängden fintrådiga grönalger i dessa grundområden ökat drastiskt på grund av förhöjda närsaltshalter. Förändringen började på 1970-talet och accelererade i slutet av 1980-talet. Störst algmängder påträffas i norra Bohusläns innerskärgårdar, i området mellan Orust och Tjörn och i Göteborgs skärgård.

En annan process som kan påverka närsaltshalterna är fysisk påverkan på bottenarna. Mänsklig aktivitet kan påverka både deposition och erosion av sediment i grunda mjukbottenområden genom t.ex. byggnationer, trålning, sandsugning och båttrafik.

De främsta hoten mot den biologiska mångfalden i svenska marina miljöer idag utgörs av eutrofiering (övergödning), organiska miljögifter och olika slag av nyttjande, t.ex. fiske, sjöfart, anläggningsverksamhet och utvinning av naturresurser.

Grönområden i samhällena

Lättillgängliga grönområden i samhällena är viktiga för att skapa en god miljö att leva i. Sådana grönområden är även viktiga spridningsvägar för växter och djur. I många av Tanums samhällsområden är detta inte någon större fråga, eftersom samhällena är små och kringgärdade av en lätt åtkomlig naturmiljö. Naturmiljöer såväl inom större sammanhängande natur- och parklandskap som inom bebyggelseområden har betydelse för den biologiska mångfalden.

Planeringsunderlag

Natur i Göteborgs- och Bohus län

Länsstyrelsen gav år 1979 ut publikationen "Natur i Göteborgs och Bohus län, norra och mellersta delen", avsedd att vara ett handlingsprogram för den allmänna naturvården och att ligga till grund för säkerställande av värdefulla naturområden. I denna bemärkelse kan publikationen sägas vara en "naturvårdsplan".

Kunskapsbilden har förändrats kraftigt sedan länets naturvårdsplan gavs ut. Det finns nu systematiskt genomförda inventeringar av ängs- och hagmarker, ädellövskogar och våtmarker. Dessa kommer nu att till stor del utgöra grunden för statliga initiativ till skydd och vård oavsett om de ligger inom eller utom tidigare föreslagna områden. Se kapitlet *Ekologiskt särskilt känsliga områden*.

Vidare har kunskaperna och insikterna om den marina miljöns betydelse och behov av skydd ökat. Enligt Länsstyrelsen är en inriktning mot kustens miljö den troliga konsekvensen av de nya kunskaperna. Frågan om bildande av nationalpark inom del av Tanums skärgård samt Fjällbacka skärgård med Väderöarna har t ex diskuterats.

Naturreservat

Ett naturreservat är enligt miljöbalken (MB 7 kap 4§) ett område som behövs för att skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer eller livsmiljöer för skyddsvärda arter. Till dessa områden hör både naturreservat och naturvårdsområden samt områden med landskapsbildsskydd, vilka tidigare beslutats enligt naturvårdslagen (NVL).

Enligt miljöbalken kan länsstyrelsen eller kommunen förklara ett mark- eller vattenområde som naturreservat. Även områden för restaurering eller nyskapande av värdefulla naturmiljöer kan bli naturreservat.

I Tanums kommun finns 18 naturreservat, se kartan *Planer och förordnanden*.

Strandskydd

Strandskydd råder vid havet samt kring insjöar och vattendrag. Förordnande om strandskydd sker enligt miljöbalken (MB 7 kap13 §).

Syftet med strandskyddet är att trygga förutsättningarna för allmänhetens friluftsliv.

Strandskyddet har stärkts genom en lagändring 1994 och ytterligare i miljöbalken. Syftet med strandskyddet är numera även att bevara goda livsvillkor på och i vatten för djur- och växtlivet. Det ska ses som en viktig del när det gäller skydd av biologisk mångfald. Förordnande om strandskydd i Tanums kommun beslutades av länsstyrelsen 1999-06-18, efter att en omfattande översyn hade utförts.

Om det finns särskilda skäl får länsstyrelsen/kommunen bevilja dispens, men endast om det är förenligt med strandskyddets syften.

Biotopskyddsområden

Mindre mark- eller vattenområden som är livsmiljöer för hotade djur- eller växtarter utgör biotopskyddsområden enligt miljöbalken (MB 7 kap11§). Till sådana biotoper i jordbrukslandskapet räknas exempelvis alléer, odlingsrösen i jordbruksmark, småvatten och våtmarker i jordbruksmark, stenmurar i jordbruksmark, åkerholmar m m.

Småbiotoper i skogslandskapet kan skyddas efter särskilt beslut av Skogsvårdsstyrelsen. Exempel på vad som kan vara hänsynskrävande biotoper i skogen är raviner, klyftor och blockmarker samt berg- och rasbranter, strand- och sumpskogar med naturskogskaraktär, igenvuxna hagmarker och lövängar som varit trädbevuxna under flera trädgenerationer, yngre brandfält m m.

I Tanums kommun är följande 5 objekt avsatta som biotopskyddsområden i skogslandskapet:

- 2,3 ha ravinskog på Häljebo 1:1 (samt Häljebo 1:2 i Munkedals kommun)
- 1, 4 ha bergbrant på Tungene 1:5
- 1,5 ha bergbrant på Mo-Ödsmål 1:4
- 3,0 ha brandfält på Bro 2:2
- 4,0 ha urskogsartad barrskog på Ligäld 1:4

Inom områden som förklarats som biotopskyddsområden får inte vidtas åtgärder som kan skada naturmiljön.

Djurskyddsområden

Inom kommunen finns ett relativt stort antal djurskyddsområden, där förordnanden till skydd för vissa djurarter gäller enligt miljöbalken (MB 8 kap). Av dessa är 24 fågelskyddsområden, i huvudsak belägna utmed kusten. Utöver dessa finns fyra sälskyddsområden. Djurskyddsområdena är redovisade på kartan Planer och Förordnanden. Ett av sälskyddsområdena ligger relativt långt ut till havs vid Segelskären, och omfattas inte av kartredovisningen.

Rödlistade arter

ArtDatabanken har på uppdrag av Naturvårdsverket tagit fram en ny rödlista år 2000. Denna rödlista är den första där alla organismgrupper samlats. Avsikten är att den samlade rödlistan skall revideras med ungefär femårsintervall.

Vad gäller kriterier, kategorier och vilka arter som är rödlistade och hotade hänvisas till Artdatabankens "Rödlistade arter i Sverige 2000" eller Artdatabankens hemsida på Internet (www.dha.slu.se).

Andelen rödlistade *kryptogamer* (mossor, svampar och lavar) av alla bedömda i Sverige utgör 20%. Huvudandelen av dessa återfinns i skogsbiotoper och i

huvudsak i miljöer som kräver lång skoglig kontinuitet. Andelen rödlistade *kärlväxter* av alla bedömda i Sverige utgör 21%. Huvudandelen av dessa hör hemma i odlingslandskapet, d v s är knutna till hävdberoende biotoper.

2337 arter av *ryggradslösa djur* d v s insekter, spindeldjur, kräftdjur, blötdjur, tagghudingar, iglar m fl finns idag upptagna i rödlistan.

Andelen rödlistade *ryggradsdjur* (däggdjur, fåglar, kräl- och groddjur samt fiskar) av alla bedömda i Sverige utgör 31%. För det stora flertalet av de rödlistade arterna finns faktorer kopplade till mänskliga aktiviteter med i hotbilden. Hoten är främst förknippade med förändringar inom skogs- och jordbrukslandskapet. Därefter är det miljögifter, föroreningar, bekämpningsmedel och försurning som är de värsta hoten, framförallt för fiskätande fåglar och däggdjur.

För att tillgodose alla arters olika behov och deras krav på lämpliga biotoper kan s k landskapsekologisk planering vara ett lämpligt instrument.

516 arter som förekommer i eller i anslutning till havet finns idag upptagna i rödlistan. Ett betydande antal marina fiskar har tillkommit på rödlistan. Bland rödlistade marina djurarter som finns upptagna i listan kan nämnas tumlare, lax, brugd, sillhaj, slätrocka och havsnejonöga. En kraftigt bidragande orsak till detta är ett hårt drivet fiske, med fångstredskap, övervakning och uttagsnivåer (kvotering) anpassade efter en handfull kommersiellt intressanta fiskarter (torsk, sill, skarpsill, rödspätta, kolja och sjötunga). Även ett stort antal ryggradslösa djur i havet är redovisade.

Naturminnen

Om ett särpräglad naturföremål behöver skyddas eller vårdas särskilt får det, enligt miljöbalken (MB 7 kap 10§), förklaras som naturminne av länsstyrelsen eller kommunen.

I Tanums kommun finns tre objekt som förklarats som naturminne.

Riksintressen

Miljöbalken 3 kap. 6 § berör alla områden av naturvårdsintresse men områdena av riksintresse har särskilt markerats. Flera områden kan dessutom beröras av andra delar av miljöbalken, exempelvis 3 kap. 2 § (stora opåverkade områden) och 3 kap. 3 § (ekologiskt särskilt känsliga områden). Enligt miljöbalken 3 kap. 2 § har områdena betydelse vid tillämpningen av ett flertal speciallagar.

Områden av riksintresse har angivits av Naturvårdsverket i särskilt beslut. En omfattande översyn av riksintressena för naturvård ledde till beslut i februari 2000. Översynen innebar vissa förändringar och en bättre anpassning till ny kunskap.

Följande områden av riksintresse för naturvården ligger inom eller delvis inom Tanums kommun:

NO 2 Strömstads kust och innerskärgård

Del av ett större område som sträcker sig över gränsen från Strömstads kommun. Området är sammansatt av flera landskaps- och naturtyper och inrymmer skiftande naturvärden däribland en värdefull marin miljö.

NO 4 Koster - Väderöarna

Ett omfattande havsområde, vilket sträcker sig norrut över kommungränsen. Koster, Kosterrännan - Väderöfjorden och Väderöarna är ett mycket stort, för Sverige unikt område vad gäller den marina miljön och geologin.

NO 5 Fjällbacka och Grebbestads kust och skärgård

Området innefattar stora delar av kommunens kustzon och de naturtyper som finns representerade där. Det inrymmer skiftande och för skärgården betydelsefulla naturvärden, däribland en värdefull marin miljö.

NO 6 Bullarejöarna

Bohusläns största sjöar med omgivande natur i ett mäktigt och välutbildat sprickdalslandskap. Norra Bullaresjön med biflöden är viktig för Enningdalsälvens laxstam.

NO 7 Höjaremyrarna

Ett mosaikartat våtmarkskomplex som bl a innehåller ett högt värderat kärr och spridda sumpskogar.

NO 8 Bredmossarna

Värdefullt våtmarksområde som utgör en av länets större platåformigt välvda mossar. På mossen förekommer fastmarksholmar med urskogsliknande barrskog samt häckande ljungpipare.

NO 9 Kynnefjäll med Kynneälv

Orört, höglänt inlandsområde som sträcker sig in i Munkedals kommun. Storslagen landskapsbild med för området karaktäristiska hållmarkstallskogar samt vidsträckt, nästan helt orörda myrar. Området inrymmer bl a ornitologiska värden. Kynneälv har en artrik bottenfauna och är värdefull för vandringsfisk.

NO 10 Torödmossen

Torödmossen är en öppen, sluttande mosse med karaktäristisk flora. Mossen utgör en värdefull fågelmiljö.

NO 13 Åbyfjorden - Bärfealdalen

Detta är ett större område som berör flera kommuner. Tanums kommun omfattas endast i söder vid Bottna. Området omfattar geologiskt intressanta landskapsavsnitt

med mycket stora skönhetsvärden. Inom området ryms bl a värdefulla lövskogar och odlingslandskap med rik flora och fauna.

NO 14 Ramsviklandet, Hällö, Kornö och Gåsö skärgård

Ett större sammanhängande område med bl a värdefull marin miljö. Tanums kommun berörs endast marginellt i den yttre skärgården vid den södra kommungränsen.

Särskilda hushållningsbestämmelser

Kustzonen i kommunen ingår i det bohuslänska kustområde, den sk obrutna kusten från Lysekil och norrut, som värderats högt i riksplaneringen bland annat p g a dess särskilda natur- och kulturvärden. Kustområdet är av riksintresse enligt de särskilda hushållningsbestämmelserna i miljöbalken (MB 4 kap).

Utbyggnad av vattenkraft i Enningdalsälvens svenska del, Långevallsälven och Kynne älv ej är tillåtet enligt miljöbalkens särskilda bestämmelser för hushållning med mark och vatten för vissa områden i landet (MB 4 kap 6§).

Natura 2000

Natura 2000 är benämningen på det europeiska ekologiska nätverk som håller på att byggas upp inom de länder som är medlemmar i EU. När nätverket är klart kommer flera tusen värdefulla naturområden att ingå. I dessa naturområden skall särskilda arter och naturtyper bevaras för framtiden. Sverige skall, liksom övriga medlemsländer, vidta sådana åtgärder att områdenas naturvärden bevaras. I Sverige kommer huvuddelen av dessa naturområden att ha någon form av områdesskydd enligt miljöbalken.

Skapandet av Natura 2000 är en av EU:s viktigaste strategier för bevarandet av biologisk mångfald och utgör unionens bidrag till förverkligandet av intentionerna i Bernkonventionen och konventionen om biologisk mångfald.

Natura 2000-områden är också av riksintresse (MB 4 kap 1§). Tillstånd krävs från regeringen för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder, som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. I Tanums kommun är följande Natura 2000-områden utpekade av regeringen, se kartan *Naturvård*:

Kosterfjorden – Väderöfjorden	Jorefjorden
Tanumskusten	Svenneby
Galtö lera – Älgö lera	Enningdalsälven
Trossö-Kalvö – Lindö	Noraneälven
Kragenäs	Långevallsälven
Sannäsfjorden	Bredmossarna - Fisklössjön
Kleva	Tingvall
Väderöarna	Kynne älv

Överväganden

För att bevara den biologiska mångfalden skall Tanums kommun verka för att som markägare och planerare:

- undvika exploatering eller byggnation i skyddsvärda områden som finns upptagna i Länsstyrelsens inventeringar över ängs- och hagmarker, ädellövskogar, våtmarker samt i Skogsvårdsstyrelsens nyckelbiotopinventering,
- fortsätta att bedriva ett certifierat skogsbruk,
- avsätta vissa skyddsvärda områden på kommunägd mark som naturreservat,
- medverka till att inventeringar och undersökningar genomförs för skyddsvärda områden där kunskapsunderlaget är bristfälligt,
- färdigställa kommunal naturvårdsplan och lokal artdatabank,
- inte plantera skog på jordbruksmark,
- inte försälja jordbruksmark om syftet är att plantera skog på marken,
- inte medverka till anläggande av småbåtshamnar, muddring eller utfyllnader i grundområden inom djupintervallet 0-6 meter (områden av riksintresse för yrkesfisket). Undantag kan göras inom s k HS-områden eller andra områden där kommunen och länsstyrelsen i samråd finner det lämpligt.

Länsstyrelsen bör snarast verka för erforderligt skydd som naturreservat för Höjaremyrarna och Torödmossen.

Sammanhängande områden i inlandet med sammansatta och höga naturvärden, som området kring Bolsjöarna, området kring Kornbyberget, Bodelandsområdet, Bullarelandskapet och Kynnefjäll, bör värnas för framtiden.

Kommunfullmäktige har 1996-04-22 beslutat att Tanums kommun skall avsätta ca 10 ha kommunal mark av olika biotoper i syfte att bevara den biologiska mångfalden. Tre områden har bedömts lämpliga:

- Klättas betesmarker och randskogar
- Sannäsfjordens alskogar och betesmarker
- Falckeröds lindskog (i Grebbestad)

För närvarande pågår arbete med bildande av naturreservat.